

Прекомерната смъртност при пчелните семейства – комплексен феномен с множество причини

ANSES: Excess bee colony mortality, a complex phenomenon with multiple causes

През последните няколко години, в редица страни се наблюдава отслабване и загиване на множество пчелни семейства. В този смисъл, посредством редица научни изследвания е проучвано влиянието на различни фактори, които могат самостоятелно или в комбинация да повлияят на състоянието/здравето на пчелите (различни инфекции и паразитни заболявания, стрес причинен от промяна в хранителните ресурси, третиране с продукти за растителна защита, климатичните условия и пр.) са били редовно поручвани, посредством различни научни изследвания.

Смъртността при пчелите е нормално явление в пчелините. Всяка зима, 5 до 10% от семействата загиват, а по време на размножителния период (февруари/март до септември/октомври) много пчели – работнички загиват всеки ден. Въпреки това, от средата на 80-те години на миналия век се наблюдава феноменът на прекомерна смъртност на пчелни колонии в цял свят. Това явление е комплексно и се дължи на множество фактори, като може да бъде вследствие едновременна или последователна експозиция.

В свой доклад, озаглавен „Отслабване, колапс и смъртност на пчелните семейства“ ("Weakening, collapse and mortality of bee colonies"), публикуван през 2008 г. и осъвременен през 2009 г., Френската агенция по храни, околна среда, здраве и безопасност (ANSES) е идентифицирала няколко различни известни причини за смъртността при пчелните семейства, които са групирани в пет обширни категории.

Биологични причини

Известни са 29 патогени и хищници (паразити, хищници, гъби, бактерии и вируси) по медоносните пчели. Всички тези агенти са потенциално включени в отслабването и загубата на пчелни семейства, като някои от тях могат да действат едновременно.

Експозиция от химикали, прилагани в околната среда

Както всички живи организми, пчелите могат да бъдат изложени на различни химикали, които се срещат в околната среда. В култивираните земеделски региони, по-голямата част от тези химикали принадлежат към категорията на продуктите за растителна защита (ПРЗ), известни още като пестициди. Пчелите са директно изложени на тях, когато се извършва третиране, също и посредством пестицидни остатъци, съдържащи се в материалите, които събират пчелите.

Хранене

За да посрещнат своите нужди, в добавка към необходимия нектар за летежа на пчелите – работнички, пчелите трябва да са снабдени и с високо качествено полен от разнообразна флора (като източник на протеини за тях) и от мед (като източник на енергия), който се събира по време на пчеларския сезон. Тези хранителни ресурси не са с еквивалентно качество: всъщност, пчелите предпочитат някои полени, които са по-богати на хранителни вещества. Загубата на биоразнообразие, особено когато е свързана с отглеждането на една култура¹ е довела до намаляване на броя на наличните растителни видове и съкращаване на сезона на цъфтеж. Недостигът на цветен прашец и на достатъчно хранителни резерви, липсата на разнообразие или качество в тези хранителни материали, могат да имат неблагоприятен ефект върху здравето на пчелните семейства.

Пчеларските практики

Начинът, по който се управлява отглеждането на пчелите определя тяхното здравословно състояние, за това от съществено значение е пчеларите да обръщат особено внимание на факторите, които са критични за успешното развитие на пчелните семейства. Спазването на техническите правила и биосигурността по отношение на жизнената среда, роенето, храненето и т.н. е от съществено значение за здравето на пчелина. Необходимо е също така да се извършват редовни проверки и да се гарантира, че лечението срещу болести се извършва по подходящ начин.

---

¹ Конвенционалното земеделие се фокусира върху масовото производство на един вид култура върху една и съща земеделска площ, което в практиката се нарича монокултура.

Други причини

При липсата на каквато и да е етиологична диагноза, причината за редица случаи на смъртност при пчелите остава неопределена досега. Голямо разнообразие от фактори, действащи самостоятелно или в комбинация, могат да причинят ненормална смъртност в пчелните семейства. Някои от тези фактори са добре известни понастоящем и са редовно идентифицирани (това са случаите с редица химически или биологични агенти). Но за други фактори е по-трудно ефекта да бъде определен (ефекта на хранителната среда, климатичните фактори, определени продукти за растителна защита, някои вирусни инфекции и др.). В допълнение, ефектът от комбинираното действие на няколко от факторите е все още до голяма степен неизвестен, при сегашното състояние на познанията по въпроса, въпреки провежданите изследвания.

Относно дейността на ANSES, за защитата на пчелите

На база своя международно признат опит в оценката на продуктите за растителна защита, ANSES участва активно в преразглеждането на приложимите правила съгласно европейските регламенти, относно оценката на рисковете от продукти за растителна защита за околната среда (флора, фауна, водна среда) и по-специално за пчелите. В момента се водят дискусии за изменение на регламентите на ЕС, определящи необходимите данни за оценките, особено с оглед въвеждането на допълнителни изисквания за пчелите.

През 2012 г. ANSES е отправила официално вътрешно запитване за проучване на съвместно излагане на пчелите на различни стресови фактори и тяхната роля в отслабването, колапса и смъртността на пчелните колонии, с акцент върху взаимодействието между тези фактори. Това проучване е проведено между февруари 2013 г. и март 2015 г. от работна група, включваща експерти по физиология и имунология на пчелите, пчеларство, ветеринарни практики, екотоксикология и инфекциозни болести. **Резултатите от тази колективна експертна оценка са подчертали широката гама от стрес фактори, на които пчелите могат да бъдат изложени, както паралелно, така и последователно:** големият брой инфекциозни и паразитни агенти, засягащи пчелните семейства; многобройните ксенобиотични остатъци (инсектициди, фунгициди и акарициди), открити в пчелните матрици; ролята на някои съвместни експозиции на пестициди и инфекциозни агенти при увреждания на пчелите и пчелните семейства.

В светлината на установените факти ANSES препоръчва:

- предприемане на действия по отношение на всички изброени фактори, точно чрез поддържане на биоразнообразието и приемане и спазване на добри пчеларски практики;
- цялостно намаляване на експозицията на пчели от продукти за растителна защита, чрез намаляване на тяхната употреба в земеделските практики;
- коректно прилагане на химически третираня с предварително тествани съединения, по отношение на техното добавъчно, синергистично или антагонистично действие;
- създаване на единна и добре структурирана национална мрежа за наблюдение, с установяване на референтни пчелини, за да се изготвят актуални данни за здравния статус на пчелните семейства;
- инициране на дискусии в цяла Европа за разработване и въвеждане на допълнителни тестове за измерване на ефекта от съвместна експозиция, които да бъдат включени при процеса на оценяване на токсичността на различните ПРЗ;
- интегриране на данни от извършвани наблюдения, с цел подобряване на разбирането за ефектите от продуктите за растителна защита върху здравето на пчелните семейства и за преразглеждане на условията за разрешаване или използване на вещества и продукти.

Проблемът с намаляването на пчелните семейства съществува навсякъде, където има пчели, в т.ч. и в България. Компетентните органи и институции проявяват висока загриженост по отношение на това явление, като се стремят да идентифицират причините за смъртността при пчелите и да предприемат адекватни управленчески мерки, чрез подобряване на съответните нормативни документи, с цел предотвратяването на случаи на отравяне и защитата на пчелните семейства в България като цяло.

Източник:

<https://www.anses.fr/en/content/bee-health>

Други информации в областта на пестицидите и тяхното влияние могат да бъдат намерени на интернет страницата на ЦОРХВ: <http://corhv.government.bg/?cat=29>

Изготвил:

Д-р Ирена Богоева, нач. отдел ЗРХЗХ, дирекция ОРХВ

28.05.2019 год.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

Ф-НК-7.6-5/0

